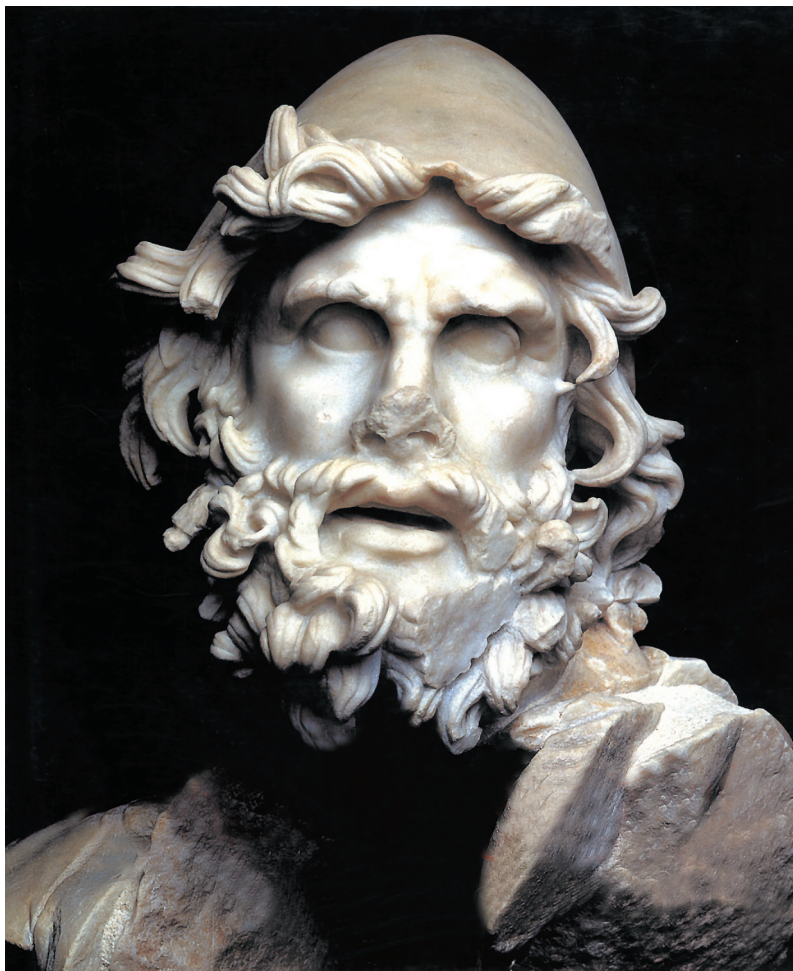

Odysseus bij de Faiaken

1. Odysseus.
Onderdeel van de enorme beeldengroep die in een aan zee gelegen eetzaal van de Romeinse keizer Tiberius in Sperlonga (Italië) stond opgesteld.

Odysseus' moeizame thuisreis

De toorn van Poseidon

- 1 Zing van de man van de duizend listen, Muze, die heel veel
rondzwierf, nadat hij de heilige vesting van Troje verwoest had,
van heel veel mensen de steden zag en doorzag hoe ze dachten,
heel veel pijn en ellende op zee leed toen hij er voor zijn
5 leven en de terugreis naar huis van zijn vrienden bleef vechten
maar toch zijn vrienden niet wist te redden hoe graag hij ook wilde:
zij groeven immers hun eigen graf, ze waren zo gek, de
dwazen, om koeien van Helios, zoon van Hyperion, op te
eten, en hij ontnam hun clan ook de dag van de thuiskomst.
10 Kies een begin, godin dochter van Zeus, en bezing dat voor ons ook.

Alle andere helden die aan de gapende muil van
oorlog en zee ontkwamen waren al thuis, hij alleen zat,
ziek van verlangen naar zijn thuis en zijn vrouw in de holle
grot van de machtige nimf Kalypso gevangen, de stralend
15 mooie godin die van hem bleef begeren dat hij haar man werd.
Toen in de kringloop van de seizoenen het jaar kwam waarin hij
volgens wat door de goden beschikt was terug naar zijn land, naar
Ithaka, gaan zou, bleef hij ook toen niet eens vrij van problemen,
zelfs bij zijn eigen volk. Dat vervulde de goden met deernis,
20 maar niet Poseidon, die bleef de godgelijke Odysseus
net zo lang tegenwerken totdat hij terug in zijn land was.

(*Odysseia* I 1-21; vertaling Imme Dros)

Dus maakte Poseidon in zijn woede Odysseus voortdurend het leven zuur. De andere goden durfden niet in te grijpen, omdat Poseidon als broer van de oppergod Zeus veel te vertellen had. Alleen Athena steunde Odysseus door dik en dun, en toen haar oom eens een reis naar Afrika maakte, richtte zij tot de godenvergadering het verzoek of zij ervoor mocht zorgen dat haar beschermeling ooit nog eens thuiskwam. Dat werd goedgevonden.

De nimf Kalypso

Op dat tijdstip verbleef Odysseus bij de beeldschone Kalypso. Zij was een nimf, een godin die nauw verbonden is met de natuur. Zeven jaar tevoren was Odysseus meer dood dan levend op haar eiland aangespoeld na een afschuwelijke schipbreuk waarbij al zijn vrienden waren omgekomen. Kalypso had Odysseus opgenomen en hem verzorgd. Bij de eerste aanblik was ze hevig verliefd op hem geworden en sindsdien wilde zij hem zo lang mogelijk bij zich houden. Zij beloofde hem zelfs onsterfelijk en eeuwig jong te maken! Maar de held werd na al die jaren

Misschien kwam hij zo te weten of zijn vader nog in leven was. Athena vloog van de toppen van de Olympos en stond in een oogwenk bij de poort van Odysseus' paleis. Zij had zich vermomd als een goede vriend van de familie. Ze gaf Telemachos de raad een schip te bemannen en te gaan informeren bij de oude strijdmakkers van zijn vader, zoals de grijze Nestor en natuurlijk ook Menelaos. Dan kwam hij gauw genoeg te weten of zijn vader was gestorven. Als dat het geval was, moest hij zelf orde op zaken stellen op Ithaka. Na deze opdracht verdween de godin even plotseling als zij was gekomen: het leek alsof een vogel wegvloog.

Op weg naar huis

Wanneer Odysseus na een roerend afscheid van Kalypso midden op zee vaart, blijkt Poseidon teruggekeerd te zijn! Hij ziet daar de gehate Odysseus op een vlot op zijn zee drijven, ontsteekt in razende woede en stuurt de zwaarste orkaan die er bestaat op de arme Odysseus af. Onmiddellijk wordt zijn vlot verbrijzeld. Gelukkig weet Odysseus zelf nog net een balk te grijpen. Hij klampt zich daaraan vast en dobert twee dagen en twee nachten doelloos op zee rond. Uiteindelijk krijgt hij land in zicht dat hij met de grootste moeite zwemmend kan bereiken. Dodelijk vermoeid kruipt hij bij de monding van een riviertje op het strand. Hij ziet er verschrikkelijk uit: zijn huid is ontveld, een paar botten zijn gekneusd en al zijn kleren is hij kwijtgeraakt. Met zijn laatste krachten lukt het hem zich naar een bosje in de buurt te slepen. Daar valt hij op een hoop bladeren in slaap. Het eiland waar Odysseus is terechtgekomen wordt bewoond door de Faiaken, de beste zeelui van die tijd. Over hen regeert koning Alkinoös. Zijn liefvallige dochter heet Nausikaä.

3. Poseidon ontsteekt in razende woede.
Fresco van Peregrino Tibaldi uit 1555.

Tekst 15A Nausikaä

- 1 Ἡ θεὸς Ἀθηνᾶ ἀφικνεῖται εἰς τὴν οἰκίαν τὴν Ἀλκινόου·
τοῦ γὰρ νόστου τοῦ Ὀδυσσεύς ἐπιμελεῖται.
Εἰσέρχεται οὖν εἰς τὸν θάλαμον τὸν Νausικάας,
τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀλκινόου. Ἡ δὲ κόρη καθεύδει,
5 ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ ἡ θεὸς αὐτῇ παρακελεύεται·
'Νausικάα, τί σὺ ἔτι καθεύδεις καὶ τῶν εἰμάτων ἐπιλανθάνει;
Πάντα κεῖται ῥυπαρά! Ἄλλὰ χρή σε αὐτὰ πλύνειν!
Οὐ γὰρ πολὺν χρόνον ἔτι παρθένος ἔσει.
Οἱ γὰρ ἄριστοι ἄνδρες τῶν Φαιάκων γαμῆν σε
10 βούλονται. Τότε δὴ χρή τὰ εἴματα καθαρὰ εἶναι.'

- Ἔωθεν δ' ἡ Νausικάα ἐγείρεται καὶ τὸν ὄνειρον θαυμάζει.
Αὐτίκα δὲ παρὰ τὸν πατέρα ἔρχεται καὶ παραιτεῖται αὐτόν·
'Πάππα φίλε, βούλομαι τὰ εἴματα ἐν τῷ ποταμῷ πλύνειν.
Σοὶ γὰρ αὐτῷ πρέπει ἐν καθαροῖς εἴμασιν εἰς τὴν βουλήν
15 ἔρχεσθαι, οἱ δ' ἀδελφοὶ ἀεὶ ἐν εἴμασι καθαροῖς ὀρχεῖσθαι
βούλονται. Πολὺ δὴ ἄπεστιν ὁ ποταμὸς ἀπὸ τῆς πόλεως.
'Ἄρ' οὖν δύνασαι ἄμαξαν παρασκευάζειν μοι;'

- Τούτοις τοῖς λόγοις Νausικάα τὸν πατέρα πείθει·
αἰδεῖται γὰρ πατρὶ φίλῳ τὸν γάμον ἐξονομῆναι!
20 Οὗτος δὲ πάντα νοεῖ καὶ ἀποκρίνεται αὐτῇ·
'Δύναμαι δὴ, τέκνον ἐμόν, ποιεῖν, ὃ σὺ παραιτεῖ·
ἤδομαι γὰρ ὅτι βούλει πλύνειν τὰ εἴματα. Ἄλλ' ἔρχου!
Οὕτω δὴ ἡ Νausικάα αὐτῇ ἐν τῇ ἀμάξῃ σὺν τοῖς εἴμασι
πρὸς τὸν ποταμὸν ὀχεῖται· αἱ δ' ἀμφίπολοι πεζῇ ἔρχονται.

- 25 Ἐνταῦθα ὁ Ὀδυσσεὺς ἔτι ἐν τῷ θάμνῳ καθεύδει.

Ἀλκίνοος Alkinoös

νόστος terugkeer | Ὀδυσσεύς, -έως Odysseus

θάλαμος slaapkamer | Νausικάα Nausikaä

ῥυπαρός vuil | πλύνω wassen (ook r. 13, 22)

ἔσει jij zult zijn

Φαίακες Faiaken

καθαρός schoon (ook r. 14 en 15)

ἔωθεν 's morgens vroeg

παραίτεομαι + acc. vragen (aan) (ook r. 21)

βουλή raadsvergadering

ὀρχέομαι dansen

πολύ ver | πόλεως gen. van πόλις

ἄμαξα wagen (ook r. 23)

ἐξονομαίνω openlijk noemen

νοέω begrijpen

ὄ wat, hetgeen (betr. vnw. acc.)

ὀχέομαι rijden | ἡ ἀμφίπολος dienaress |

πεζῇ te voet

θάμνος struikgewas

4. De godin Athena verschijnt aan Nausikaä in een droom. Een roodfigurige vaasschildering.

HET MEDIUM

De uitgangen van de werkwoorden die je tot nu toe bent tegengekomen, zijn actieve uitgangen, d.w.z. deze werkwoorden hebben een actieve vervoeging. Naast deze actieve vervoeging heeft het Grieks nog een type vervoeging, met geheel eigen uitgangen, het *medium*.

Er zijn twee groepen medium-werkwoorden:

1. Werkwoorden die *uitsluitend* medium-uitgangen hebben. Deze worden *deponentia* of *media 'tantum'* ('slechts' media) genoemd.
2. Werkwoorden die zowel actieve als medium-uitgangen hebben. Deze werkwoorden hebben in het medium meestal een andere betekenis dan in het actief. Deze worden behandeld in Les 16.

Medium 'tantum'/deponentia: praesens en imperfectum

Bij de vervoeging van het medium onderscheiden we twee groepen werkwoorden:

1. Een groep die volgens **δύναμαι** wordt vervoegd.
2. Een groep die volgens **βούλομαι** of **φοβέομαι** wordt vervoegd.

	praesens		imperfectum		imperativus	infinitivus
δύναμαι kunnen (stam δυνα-)	δύναμαι δύνασαι δύναται δυνάμεθα δύνασθε δύνανται	ik kan	ἔδυνάμην ἔδύνασο ἔδύνατο ἔδυνάμεθα ἔδύνασθε ἔδύναντο	ik kon	δύνασο δύνασθε	δύνασθαι
βούλομαι willen (stam βουλ-)	βούλομαι βούλει ¹ βούλεται βουλόμεθα βούλεσθε βούλονται	ik wil	ἔβουλόμην ἔβούλου ² ἔβούλετο ἔβουλόμεθα ἔβούλεσθε ἔβούλοντο	ik wilde	βούλου ² βούλεσθε	βούλεσθαι
φοβέομαι bang zijn, vrezen (stam φοβε-)	φοβοῦμαι φοβεῖ ¹ φοβεῖται φοβούμεθα φοβεῖσθε φοβοῦνται	ik ben bang, ik vrees	ἔφοβούμην ἔφοβοῦ ² ἔφοβεῖτο ἔφοβούμεθα ἔφοβεῖσθε ἔφοβοῦντο	ik was bang, ik vreesde	φοβοῦ ² φοβεῖσθε	φοβεῖσθαι

¹ βούλε-σαι > βούλε-αι > βούλει ² ἐβούλε-σο > ἐβούλε-ο > ἐβούλου

LET OP

De uitgang **-ει** geeft in het medium de 2e persoon aan!

Tekst 15B Odysseus en Nausikaä

Na het wassen van de kleding en na een uitgebreide picknick - de moeder van Nausikaä had lekkere hapjes meegegeven - gaan de meisjes met een bal spelen. Opeens grijpt Athena in: zij zorgt ervoor dat de bal in een draaikolk van de rivier terechtkomt. De meisjes slaken een gil en Odysseus wordt wakker.

- 1 Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐγείρεται καὶ ἐκ τοῦ θάμνου ἀνίσταται
ὥσπερ λέων ἄσιτος. Μάλα δὴ φοβερὸς ταῖς κόραις
ἦν· γυμνὸς γὰρ ἦν καὶ κεκακωμένος τῇ ἄλμῃ.
Αἱ μὲν κόραι πᾶσαι πρὸς τὴν θάλατταν ἔφυγον,
5 ἡ δὲ Νausικαῖα μόνῃ οὐκ ἐφοβεῖτο, ἀλλ' ἴστατο.
Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς ἀποσταδὰ παρηγεῖτο αὐτὴν τοῖσδε
τοῖς μειλιχίοις λόγοις:

Ἴκετεύω σε, ἄνασσα· θεὸς ἢ ἄνθρωπος εἶ;

- Εἰ μὲν τις θεὸς εἶ, μάλιστα φαίνει μοι ὁμοία τῇ Ἀρτέμιδι·
10 εἰ δέ τις ἀνθρώπων εἶ, μακάριοί εἰσιν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοί! Μακαριώτατος δ' ὁ ἀνὴρ γίγνεται,
ὅς σε γαμεῖν μέλλει! Οὐ γὰρ πω τοιαύτην κόρην εἶδον!
Αἰδῶς με ἔχει! Αἰδοῦμαι γὰρ τῶν γονάτων σου ἄπτεσθαι.
Ἄλλ' ἐγὼ μάλ' ἄθλιός εἰμι· μοῖρα γὰρ μοί ἐστιν αἰεὶ
15 κακὰ πολλὰ πάσχειν ἐν τῷ πόντῳ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
Ἄλλά, ἄνασσα, ἐλέησον! Σὲ γὰρ πρώτην ἀφικνοῦμαι,
τῶν δ' ἄλλων ἀνθρώπων οὐδένα ἐπίσταμαι,
οἱ τήνδε τὴν πόλιν καὶ γῆν οἰκοῦσιν. Ἴκετεύω σε ἐσθῆτά
τινά μοι παρασχεῖν. Καὶ ἡγοῦ μοι εἰς τὴν πόλιν.
20 Τούτων δὲ χάριν οἱ θεοὶ σοι καλὰ δῶρα παρέχειν
μέλλουσιν, ἄνδρα τε καὶ οἰκίαν καὶ εὐτυχίαν.'

Ταῦτα δὴ ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν Νausικαῖαν παρηγεῖτο.

θάμνος struikgewas

ἄσιτος hongerig

κεκακωμένος gehavend | ἄλμη zeewater

ἀποσταδὰ op een afstand | παραιτέομαι (+ acc.)
vragen (aan) (ook r. 22) || μειλιχίος vriende-
lijk

ἄνασσα meesteres (ook r. 16)

φαίνει u schijnt | Ἄρτεμις, -ιδος Artemis

μακάριος heel gelukkig

ὅς die (nom. ev. betr. vnw.)

μοῖρα lot

ἐλέεω medelijden hebben

οἱ die (nom. mv. betr. vnw.)

τούτων χάριν als dank hiervoor

5. Nausikaä gooit de bal. Tekening van John Flaxman (1755-1826).

ATHEMATISCHE EN THEMATISCHE WERKWOORDEN

ATHEMATISCHE WERKWOORDEN

De -ε- of -ο-klank die we bij *λύω* en *ποιέω* tussen werkwoordstam en uitgang tegenkwamen, wordt *bind-* of *themavocaal* genoemd. Deze ontbreekt bij de werkwoorden van het type *δύναμαι*, waar de uitgang direct achter de werkwoordstam staat. Dit type werkwoorden noemen we daarom *athematische werkwoorden*. De uitgangen bij dit type werkwoorden zijn duidelijk herkenbaar:

Tegenwoordige tijd: **-μαι** (ik), **-σαι** (jij), **-ται** (hij), **-μεθα** (wij), **-σθε** (jullie), **-νται** (zij).
Verleden tijd: **-μην** (ik), **-σο** (jij), **-το** (hij), **-μεθα** (wij), **-σθε** (jullie), **-ντο** (zij).

THEMATISCHE WERKWOORDEN

Net zoals bij *λύω* en *ποιέω* staat bij *βούλομαι* en *φοβέομαι* een zogenoemde bind- of themavocaal (de -ε- of -ο-klank) tussen stam en uitgang. Daarom noemen we dit type werkwoorden *thematische werkwoorden*. De themavocaal heeft tot een opvallende vormverandering geleid bij de 2e persoon enkelvoud van het medium:

βούλε-σαι > *βούλεαι* > *βούλει* en
έβούλε-σο > *έβούλεο* > *έβούλου*.

Iets dergelijks is ook gebeurd in de imperativus:

βούλε-σο > *βούλεο* > *βούλου*.

6a/b. Odysseus, Athena, Nausikaä en haar dienaressen op een roodfigurige vaasschildering.

Tekst 15C Nausikaä helpt Odysseus

- 1 Ἡ δὲ Ναυσικάα τῷ Ὀδυσσεὶ ἀπεκρίνετο·
'Ξένε, Ζεὺς, ὃς αὐτὸς νέμει εὐτυχίαν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς
τε καὶ κακοῖς, ὥσπερ βούλεται, μέλλει σοῦ ἐπιμελεῖσθαι·
χρὴ οὖν σε τάδε τὰ κακὰ παθεῖν, εἴτε βούλει εἴτε μή.
- 5 Νῦν δὲ ἐτοίμη εἰμί σοι, ὃς εἰς ἡμετέραν πόλιν τε καὶ
γῆν ἀφικνεῖ, παρίστασθαι. Φαίακες μὲν ἔσμεν,
ἐγὼ δ' εἰμι θυγάτηρ Ἀλκινόου, τοῦ τῶν Φαίακων ἡγεμόνος.'
'Ἐπειτα δ' ἡ Ναυσικάα ταῖς κόραις, αἷς συνῆν, παρεκελεύετο·
'Ἀμφίπολοι, μὴ φοβεῖσθε! Μηκέτι φεύγετε, ἀλλ' ἵστασθε
10 καὶ δεῦρο ἔρχεσθε· ὑμᾶς χρὴ τὸν ξένον, ὃς κακῶς πράττει,
θεραπεύειν. Πρὸς γὰρ Διός, ᾧ τὸ κράτος ἐστὶν
ἀνδρῶν τε καὶ θεῶν, εἰσὶ πάντες οἱ ξένοι καὶ πτωχοί.
'Ἄλλ' ἄγετε, φίλοι, σῖτον καὶ οἶνον τῷ ἀνδρὶ παράσχετε
καὶ λούσατε αὐτὸν ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ἐλαίῳ χρίσατε.'
- 15 Τότε δὴ ὁ Ὀδυσσεὺς εἶδε τὰς παρθένους, αἱ πρὸς αὐτὸν
ἔρχεσθαι ἔμελλον. Εἶπε δ' αὐταῖς·
'Μένετε, ἀμφίπολοι· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς μέλλω ἄλμην ἀπὸ τῶν ὤμων
ἀπολούεσθαι· αἰδοῦμαι γὰρ γυμνὸς εἶναι παρὰ κόραις,
αἱ πρὸς με βλέπουσιν!'
- 20 Ἐπειτα ὁ Ὀδυσσεὺς ἐλούετο καὶ τῷ ἐλαίῳ ἐχρίετο·
ἡ δὲ θεὸς Ἀθηνᾶ αὐτῷ πλείστην χάριν ἔδωρεῖτο.
Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκάθητο παρὰ τῇ θαλάττῃ,
λαμπρὸς ὥσπερ ἀστήρ. Ἐθεᾶτο δ' ἡ Ναυσικάα αὐτόν, ὃς
αὐτῇ ἐδόκει ὅμοιος θεῷ εἶναι!

Φαίακες Faiaken

αἷς met wie

ἀμφίπολος dienaar (ook r. 17)

κακῶς πράττω er slecht aan toe zijn

πρὸς Διός onder de bescherming van Zeus |

τὸ κράτος + gen. macht over || πτωχός bedelaar

χρίω insmeren

ἄλμη zeewater

ἀπολούομαι (af)wassen

λούομαι zich wassen | χρίομαι zich insmeren

δωρέομαι geven

ἀστήρ ster

7. Odysseus doet een beroep op Nausikaä.
Schilderij uit 1619 van de Nederlander
Pieter Pietersz. Lastman (1583-1633).

BETREKKELIJK VOORNAAMWOORD, BETREKKELIJKE BIJZIN EN ANTECEDENT

Lees de volgende zin:

Ζεὺς, ὃς νέμει εὐτυχίαν τοῖς ἀνθρώποις, μέλλει σοῦ ἐπιμελεῖσθαι Zeus, die geluk toedeelt aan de mensen, zal voor jou zorgen

De bijzin ὃς t/m ἀνθρώποις is een betrekkelijke bijzin, die ingeleid wordt door het betrekkelijk voornaamwoord: ὃς

Verbuiging betrekkelijk voornaamwoord

Het betrekkelijk voornaamwoord (relativum) wordt als volgt verbogen.

	Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
nom. enkelvoud	ὃς	ἧ	ὅ
gen.	οὗ	ἧς	οὔ
dat.	ᾧ	ἣ	ᾧ
acc.	ὃν	ἣν	ὄ
nom. meervoud	οἱ	αἱ	ἅ
gen.	ῶν	ῶν	ῶν
dat.	οἷς	αἷς	οἷς
acc.	οὓς	ἄς	ἄ

ONTHOUD

De betrekkelijke voornaamwoorden ἧ, αἱ, οἱ en ὄ hebben een accent, de lidwoorden ἦ, αἶ, οἶ en ὀ hebben géén accent.

BETREKKELIJKE BIJZIN EN ANTECEDENT

Een betrekkelijke (relatieve) bijzin is een bijvoeglijke bijzin die begint met een betrekkelijk voornaamwoord en iets zegt van een naamwoord. Dit naamwoord noemen we *antecedent*.

BETREKKELIJK VOORNAAMWOORD EN ANTECEDENT

Het betrekkelijk voornaamwoord komt altijd in geslacht en getal overeen met het antecedent, maar *niet in naamval*. Het betrekkelijk voornaamwoord heeft de naamval die hoort bij zijn functie in de betrekkelijke bijzin:

μέλλω σοι παρίστασθαι, ὃς εἰς ἡμετέραν πόλιν ἀφικνεῖ ik zal jou, die onze stad bereikt, helpen

αἶ κόραι, αἷς συνῆν de meisjes met wie zij samen was

Ζεὺς, ᾧ τὸ κράτος ἐστίν Zeus, die de macht heeft

ONTHOUD

Staat er een voorzetsel voor het betrekkelijk voornaamwoord, dan vertalen we niet met 'die' of 'dat', maar bij **personen** met 'wie', 'wiens', 'aan wie', 'met wie' en bij **dingen** met 'waar' (bijv.: 'waarvan', 'waarmee').

8. Nausikaä. Schilderij van Frederic Lord Leighton (1830-1896).

9. Odysseus krijgt kleren van Nausikaä. Een schilderij van Salvator Rosa uit ca. 1655.